

Jukka-Pekka Puro. 2007.

Minä viestii. Tutkielmia viestivän ihmisen teoriasta ja tulkinnasta

Turku: Eetos ry. (172 s.)

Jukka-Pekka Puron teos *Minä viestii* on filosofinen tutkielma viestivän yksilön olemuksesta. Sen lähtökohtana on eksistentiaalistis-fenomenologinen filosofia, jonka näkökulmasta Puro kuvaa viestivän minän ominaislaatua, viestinnän alkuunpanevaa voimaa ja siitä seuraavia välttämättömyyksiä yksilön viestinnälle. Teoksen pohdinta kytkeytyy erityisesti Jean-Paul Sartren ja Martin Heideggerin ajatteluun. Teos ei kuitenkaan pyri soveltamaan suoranaisesti jotain tiettyä filosofista lähestymistapaa, vaan se on kokonaisuus, jossa Puro rakentaa viestinnän olemusta kuvaavaa teoreettista hahmotelmaa ja argumentoi ajatteluun useiden kirjoittajien ja näkökulmien kautta. Luonteeltaan teos on tutkielma, kuten kirjoittaja sen otsikoikin: lähestymistapa on esseistinen ja näkökulmien osalta eklektiivinen. Puron teos sijoittuu viestintätieteiden kentällä lähinnä fenomenologiseen tutkimusperinteeseen. Tutkimusperinteillä viitataan tässä tekstissä Robert Graigin (1999)¹ jäsenyykseen viestintätieteiden metateoreettisista lähestymistavoista, joista kukin muodostaa suhteellisen yhtenäisen käsitteellisen viitekehysten. Fenomenologisen perinteen ohella Puron teoksessa on aineksia myös retorisesta, sosiopsykologisesta ja sosiokulttuurisesta lähestymistavasta. Näin useiden näkökulmien tuominen tarkasteluun on tekijän tietoinen valinta.

Teos rakentuu johdannosta ja kahdeksasta pääluvusta. Pääluvuissa tarkastellaan viestinnän perusulottuvuuksia, arvoja, viestintää ja olemista, viestintään saapumista, viestintätilanteita ja yhteisössä olemista, viestinnän taitoja, viestintää suunnitelmallisena toimintana ja viestinnästä lähtemistä. Kukin luvuista muodostaa suhteellisen itsenäisen kokonaisuuden. Luvut nivoo yhteen Puron lähtökohdaksi ottama viestivän ihmisen eksistenssi ja viestimisen pakko. Puron mukaan viestimisen pakko syntyy siitä, että yksilö tulee tietoiseksi omasta ainutlaatuisuudestaan juuri viestinnän kautta. Kirjoittaja itse toteaa tekstin olevan fragmentaarinen, mutta mielestäni teoksen johtoajatus pitää kokonaisuuden koossa. Luvut ovat kuitenkin hieman epätasapainoisia suhteessa toisiinsa, mikä johtuu pääasiassa sisällöllisistä valinnoista ja siitä, mistä näkökulmasta oletuksia argumentoidaan.

Teoksen parhaita antia ovat ne tekstit, joissa Puro tarkastelee viestinnän ilmiötä ja viestivää minää nimenomaan eksistentiaalistisen ja hermeneuttisen ja laajemminkin tulkinnallisen ajattelun näkökulmasta. Eksistentiaalistisen

¹ Graig, R. 1999. *Communication theory as a field. Communication Theory* 9, 119–161.

filosofian käsitteet tarjoavat erittäin kiinnostavan näkökulman viestivän ihmisen olemisen ja viestinnän ominaispiirteiden pohdiskeluun. Kirjoittaja tuntee soveltamansa filosofiset käsitteet ja johdattelee lukijaa niiden kautta eteenpäin pohtimaan viestinnän ontologista perustaa. Esimerkiksi Sartren ajatteluun perustuen Puro pohjustaa hyvin esittämänsä kysymyksen siitä, ”voiko kukaan tulla yksilön eksistenssin ulkopuolelta sanomaan, mistä ihmisen on keskusteltava ja millaista hänen viestintänsä pitäisi olla”. Eksistentialistis-fenomenologisesta näkökulmasta vastaus on itsestään selvä, ei voi. Kun viestintää tarkastellaan eksistentialistisesta näkökulmasta ja yksilön kokemusmaailmasta, ei kysymys viestintäkäyttäytymisen ulkoisesta arvioimisesta ole mielekäs. Viehättävä ja kiintoisa on myös ajatus pelon merkityksestä viestintään vaikuttavana voimana. Puro kytkee pelon nimenomaan yksilön tiedostumiseen mahdollisuuksiensa menettämisestä silloin, kun hän asettuu alttiiksi sosiaaliselle maailmalle.

Puron argumentointi on parhaimmillaan teksteissä, jotka hän pääsääntöisesti johtaa ja argumentoi fenomenologisen ja retorisen perinteen näkökulmasta. Eri-tyisesti viestintää ja olemista, viestintään saapumista ja viestintätilannetta sekä yhteisössä olemista pohtivat tekstit ovat teoksen tuoreimpia ja kiinnostavimpia juuri siitä syystä, että pohdinta kytkeytyy tiiviisti eksistentialistis-fenomenologiseen filosofiaan. Sen sijaan pidän varsinkin viestinnän taitoja ja viestintää suunnitelmallisena toimintana käsittelevissä luvuissa jonkin verran ongelmallisena sitä, että tarkastelussa kytetään yhteen käsitteet, jotka perustuvat toisiinsa nähden hyvin kaukasiin teoreettisiin perinteisiin. Tämä näkyy esimerkiksi viestintätaitojen pohdiskelussa, joka jossain määrin etäännyy olemisen ja eksistenssin käsitteistä. Kyse ei ole siitä, että taidon käsitettä ei pitäisi tarkastella kriittisesti sinänsä. Näen kuitenkin ongelmallisena sen, että käsitettä arvioidaan sen sosiopsykologisessa merkityksessä fenomenologisesta näkökulmasta. Käsitteiden mieli, niiden sisältö ja logiikka, eivät mielestäni sellaisenaan säily, jos ne siirretään käsitteympäristöstä toiseen. Lukijan kannalta olisikin ollut kiinnostavampaa pohtia, mitä taidot tai viestintäosaaminen ovat nimenomaan eksistenssin käsitteestä käsin sen sijaan, että tekstissä pohditaan taidon käsitettä sen ”perinteisen” määrittelytavan mukaisesti. Lukijana jäin miettimään, onko taidon käsite mielekäs tai tarpeellinen tässä viitekehyksessä ylipäätään. Entä mitä viestintäosaaminen olisi esimerkiksi viestimisen pakon ja mahdollisuuksien menettämisen näkökulmasta?

Kielellisesti teos edustaa pikemminkin filosofisten tutkielmien genreä kuin viestintätieteiden tieteellisen kirjoittamisen perinteitä ja hyvä näin. Käsitteilytapa on luonteva tutkielman aihepiirille. Teksti on paikoin hyvin tiivistä ja painavaa, mikä pakottaa lukijan pysähtymään joidenkin virkkeiden ajatusten, väittämien ja argumenttien äärelle. Tätä ei voi pitää puutteena, vaan pikemmin osoituksena siitä, että lukija haluaa punnita teoksen ajatuksia suhteessa omiinsa. Joissain kohdin hiotumpi ilmaisu olisi ehkä helpottanut lukijan päättelyä.

Lukijaa, varsinkin puheviestinnän empiiriseen kirjallisuuteen tottunutta lukijaa, olisi huomattavasti helpottanut se, että tekijä olisi heti aluksi määritellyt tarkemmin tutkielmansa keskeiset käsitteet. Esimerkiksi tietoisuuden käsitteellä on eri merkitys fenomenologisessa ja sosiopsykologisessa tutkimusperinteessä, eikä tekstistä aina kovin helposti aukea se, missä merkityksessä ja kuinka johdonmukaisesti käsitettä käytetään. Myös tekstin sisäiset vertailut tai viittaukset siihen, millaiseen määrittelyyn käsitteen käyttö kulloinkin viittaa, olisivat terävöittäneet tekstiä. Määrittelemineen olisi myös vankentanut argumentointia, joka nojaa kuitenkin aina käsitteiden sisältöön ja merkitykseen. Olisin kai-vannut myös laveampaa pohdiskelua tarkoituksenmukaisuuden käsitteestä. Teoksen alkupuolella tarkoituksenmukaisuuden käsite esiintyy rinnakkain esimerkiksi sopivuuden, mielekkyyden ja rationaalisuuden käsitteiden kanssa, ja myöhemmin teoksessa palataan tarkoituksenmukaisuuden ja epätarkoituksenmukaisuuden pohdiskeluun eri yhteyksissä. Koska tarkoituksenmukaisuudella on (sosiopsykologisesta näkökulmasta) hyvin vakiintunut käyttöyhteys, käsitteen tarkempi analysointi olisi pohjustanut sekä tarkoituksenmukaisuuden oletuksen kriittistä pohdintaa että käsitteen käyttöä eksistentiaalis-fenomenologisesta näkökulmasta.

Jukka-Pekka Puron teos *Minä viestii* avaa kiinnostavan näkökulman viestintään eksistentiaalis-fenomenologisesta lähestymistavasta käsin. Riippumatta siitä, millaiseen metateoreettiseen näkökulmaan lukijan oma ajattelu kiinnittyy, pysäyttää teoksen lukeminen pohtimaan omia oletuksia viestinnästä. Empiiristä tutkimusta tekevä palaa jälleen kerran miettimään, mitä oikeastaan tutkin, kun tutkin puheviestintää. Riippumatta siitä, missä määrin lukija hyväksyy teoksen argumentit ja sisäistää eksistentiaalis-fenomenologisen näkökulman, hän on teoksen luettuaan varmasti valmiimpi jäsentämään ja argumentoimaan omia oletuksiaan. Koen, että teoksen johtoajatus olisi noussut paremmin esille, jos kirjoittaja olisi rajannut teoksensa tiukemmin juuri eksistentiaalis-fenomenologiseen näkökulmaan. Vaikka erilaisten tutkimusperinteiden vertaileminen on sinänsä kiinnostavaa, näkökulmat eivät välttämättä keskustele toistensa kanssa, vaan parhaat argumentit löytyvät aina, kuten tässäkin teoksessa, kunkin perinteen perusolettamuksista. Viestinnän teoreettista kehittälyä eksistentiaalis-fenomenologisesta näkökulmasta kannattelee vahva filosofinen perinne, josta nousevat argumentit riittäisivät jo yksistään teoreettisen jäsenyyden rakentamiseksi.

Leena Mikkola